

VEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA U BEOGRADU

Kao članovi Komisije za promenu teme doktorske disertacije mr Milice Vinaver-Ković, čast nam je da podnesemo Veću sledeći

IZVEŠTAJ

Mr Milica Vinaver-Ković, asistent na Katedri za romanistiku Filološkog fakulteta u Beogradu, kojoj je, u decembru 2007. godine, odobrena tema „Suočavanje sa Istorijom: francuski memoari o Revoluciji 1789-1799. i srpski memoari o Prvom ustanku“, moli da se naslov promeni u: „Suočavanje sa Istorijom: francuski memoari o Revoluciji 1789-1799“.

Razlozi za promenu teme

Komparativno ispitivanje memoarskog žanra u dve različite i razdvojene kulturne i književne sredine teorijski je opravdano utoliko što je reč o istom istorijskom periodu, o sličnoj faktografskoj osnovi – prikazivanju iskustva revolucionarnog preloma, o sličnom istorijskom kontekstu političko-stranačkih konflikata i svodjenja računa, u vreme pisanja. Korpus francuskih i srpskih memoara se zbog svoje raznorodnosti morao ispitivati iz više uglova: filozofsko-istorijskog, historiografskog, antropološkog, književno-istorijskog i naratološkog. Međutim, kada je kandidat obavio istraživanje odabranih memoara, pokazalo se da se u nekoliko aspekata srpski memoari o Ustanku ne mogu porediti sa francuskim. Usled istorijskih i književnih uslova svoga nastanka, srpski memoari pokazuju se dosta jednolični, nedovoljno reljefni, kako u pogledu onoga što se naziva filozofijom Istorije koja stoji u osnovi smisla za istoriju njihovih tvoraca (poimanje toka istorijskog procesa kao progresivnog, regresivnog ili cikličnog; poimanje pokretačkih sila istorije – Boga, Providjenja, sudbine, slučaja, sreće; značaj koji se pridaje ljudskom delovanju u istoriji, poimanje kolektivnih i individualnih protagonista istorije), tako i u pogledu teorije istorije (pitanje objektivnosti, verodostojnosti, dužnosti pamćenja, osmišljavanja kategorije događaja, ideologizacije diskursa itd.). Što se tiče produbljenosti intimnog doživljaja Istorije, kao i njegovog književnog uobličavanja, srpski memoari su zanimljivi koliko i francuski, ali veoma različiti od njih, najvećim delom obeleženi usmenom književnom tradicijom.

Dakle, zajednički opšteljudski sadržaj jednih i drugih memoara (iskustvo rata, smrti bližnjih, ugroženog roditeljstva, naglog društvenog uspona ili propasti, revolucionarnog poleta praćenog razočaranjem, izgnanstva, itd.) iskazuje se u veoma raznorodnim književnim diskursima. Stoga je kandidat došao do zaključka da srpske i francuske korpuse memoara o revoluciji nije uputno porediti u celini i multidisciplinarno. Komparativno ispitivanje pokazuje se plodotvorno kada se ograniči na pojedine književne teme (objavila je, na primer, članak o vidovima tragike u nekim od datih memoara, izložila rad o njihovom (ne)uklapanju u devetnaestovekovnu paradigmu moderniteta), dok globalno ispitivanje treba sprovesti za svaki korpus ponaosob.

Sa izloženih razloga, mr Milica Vinaver Ković smatra da treba da promeni naslov teme za doktorsku tezu, koja bi sada glasila: „*Suočavanje sa istorijom: francuski memoari o Revoluciji 1789-1799.*“

Podaci o kandidatu

Mr Milica Vinaver-Ković je asistent za francusku književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Objavila je monografiju *Narativni postupci u romanima Denija Didroa* Novi Sad, Matica srpska, 1997, 230 str. i više naučnih članaka :

“Problem vremena u teoriji narativnog diskursa Žerara Ženeta”, *Srpski književni glasnik* (nova serija) 11/12, novembar-decembar 1993, str. 117-123.

“O srpskom prevodu Rablea”, *Reč* 4, decembar 1994, str. 58-61.

Temat o Stanislavu Vinaveru, uredili M. Vinaver, T. Brajović i M. Marčetić, *Reč* 13, septembar 1995, str. 73-96.

“Polemika o prevodu Rablea”, *Almanah Vinaver* 1, 1997, str. 36-37.

“Estetički subjektivizam Žerara Ženeta”, *Filološki pregled* XXV, 1/1998, str. 187-195.

“Le temps dans *Fureur et Mystère* de René Char”, *Filološki pregled* XXVII, 2000, 1, str. 71-81.

“Le lecteur dans *Jacques le Fataliste et son maître*”, *Revue d'études françaises* n° 7, 2002, Budapest, Université Eötvös Loránd de Budapest, pp. 153-161.

“L'écriture de l'exil dans l'oeuvre de Négovan Rajic”, in: *Mémoire perdue, mémoire volée. Investigations littéraires en Europe centrale et Orientale*. Sous la dir. de B. Gautier, Paris, L'Harmattan, 2006.

“Nadrealizam u svom i našem vremenu”, *Filološki pregled*, XXXIV, 2007/2, str. 156-160.

“Vidovi tragike u memoarskoj književnosti o revoluciji. Francuski i srpski memoari o kraju XVIII i početku XIX veka”, in: *Tokovi u savremenoj romanistici* (ur. Jelena Novaković), Filološki fakultet i Društvo za kulturnu saradnju Srbija-Francuska, Beograd, 2008, str. 85-110.

“La responsabilité et la culpabilité tragique dans *Les Bienveillantes* de Jonathan Little”, *Filološki pregled*, XXXVI, 2009/2 – vanredni broj, str. 73-81.

Predmet i cilj disertacije

Predmet disertacije je ispitivanje narativnog diskursa francuskih memoara o Revoluciji 1789, da bi se utvrdilo kako se piščevo lično i intimno iskustvo Istorije pretače u književni i historiografski tekst. Cilj rada jeste da se pokaže na koji se način konkretno spajaju pisanje o sebi i pisanje o Istoriji u memoarima, vrsti na razmedji tzv. ego-literature i faktualne književnosti, a uz uvažavanje različitih književnih i vanknjiževnih činilaca koji uslovljavaju memoarski diskurs u romantičarskoj epohi. U mnogim evropskim književnostima kraj XVIII i početak XIX veka doneli su ovom žanru procvat, koji se povezuje koliko sa **političkim** burama, toliko i sa **intelektualnim** i **književnim** nasledjem prosvetiteljstva – individualizmom, sentimentalizmom, sekularizacijom, budjenjem nacionalne svesti i usredsredjivanjem na istorijsku prošlost. Francusku je posle Revolucije i Prvog carstva zahvatila prava memoarska “groznica” - nastalo je skoro hiljadu memoarskih dela (od kojih je dobra trećina apokrifna).

Revolucija, nagla smena režima vlasti, pokazala se kao modul istorijskog procesa i kao naročito plodno tle za memoariste. Iskustvo velikog istorijskog preloma navodi pojedinca da se odredi u odnosu na nasilje i suštinsku nesigurnost sveta kakav je poznao. Obrušavaju se njegove političke i socijalne koordinate, te biva nošen nezaustavljivim revolucionarnim tokom (bilo da je pokretač promena ili ne, jer svaka revolucija prevazilazi i po dobru i po zlu nade i strahovanja savremenika). Naknadno, prisećajući se, memoarista se trudi da napukloj slici stvarnosti povрати celovitost i smislaonost u svom diskursu. Kategorije u kojima se promišlja istorija u memoarima jesu opšteljudske: smisao života pojedinca u istorijskom toku, sudbina čovečanstva, smer i smisao istorijskog kretanja, uloga izuzetnih ljudi u političkim i drugim promenama, ustrojstvo društva, ljudska solidarnost, rodoljublje, nacionalno odredjenje...

S druge strane, memoari se nalaze na razmedji književnosti i historiografije, oni su i u jednoj i u drugoj oblasti marginalan žanr, koji zasluđuje interdisciplinarni pristup. Dok su u prošlosti zapostavljani ili procenjivani isključivo u pogledu verodostojnosti u odnosu na druge istorijske izvore, memoari su prevrednovani u savremenoj istorijskoj nauci i predstavljaju prvorazrednu historiografsku gradju. Oni su više od dokumenta o prošlim zbivanjima, jer svedoče o tipu istorijske svesti. Pored toga, i književna dimenzija memoara često proishodi iz « odstupanja » od virtualne objektivnosti i integralnosti istorijskog pripovedanja.

Dosadašnja, relativno malobrojna, proučavanja francuskih memoara iz ovog razdoblja bila su usmerena ili na pojedinačna dela (nastala iz pera vrhunskih književnika), ili na korpus odredjen periodom objavljivanja (1815-1848), a ne tematikom, ili, pak, na podvrstu aristokratskih memoara; još nije obavljeno sintetičko i multidisciplinarno istraživanje **korpusa memoara o Revoluciji**. S druge strane, i **pristup** memoarima o Revoluciji koji je predviđen u ovoj disertaciji razlikuje se od dosadašnjih proučavanja memoara s kraja XVIII i iz prve polovine XIX veka, koja su obavljana iz ugla sociologije književnosti, književne recepcije i istorije književnosti za navedene grupe memoara, a za pojedina dela i iz ugla poetičke, psihološke, rodne analize, ali ne sa svih ovih stanovišta zajedno. Ovo istraživanje baviće se slabo (ili nimalo) proučavanim memoarima o Revoluciji, koje su većinom pisali pisci amateri, ali koji poseduju nesumnjive književne vrednosti.

Pristupiće odabranim memoarima kao delu historiografske produkcije romantičarske epohe, nastojeći da utvrdi njihovo mesto u toj produkciji.

Pristupiće odabranim memoarima i kao delu ego-literature koji ima specifične narativne zadatosti i dugu nacionalnu tradiciju. Memoari u punoj meri razvijaju retrospektivnost pripovedanja, jer je u njima vremenska distanca - vreme proteklo od trenutka događaja, tj. od doživljavanja, do trenutka pripovedanja doživljenog - duža no u drugim autobiografskim vrstama (dnevnicima, pismima, putopisima, autoportretima ili fragmentarnim zabeleškama) i omogućava dublje osmišljavanje iskustva. Pripovedanjem se prošlost strukturise, koliko i identitet onoga ko je pripoveda. Autobiografski čin doprinosi formiranju sopstvenog identiteta time što fiksira granicu izmedju društvenog i intimnog Ja, rekonstruiše lice okrenuto javnosti, predstavu o sebi koju pisac želi da učvrsti. Autobiografski pisci neretko namerno krše književne, društvene i intimne zabrane, pa tek pisanom rečju stvaraju svoje autentično i puno Ja.

Sadržaj disertacije

I. UVOD

Osvrt na problematiku memoara
Osvrt na problematiku revolucije
Predstavljanje korpusa dela (kriterijumi izbora, osvrt na autore i dela)
Objašnjenje metode

II. SMISAO ISTORIJE

Filozofija istorije: problematika, pregled koncepcija zastupljenih u prethodnom i datom periodu

1. Istorijski proces

Progres i perfektibilnost
Repetitivnost i dekadencija
Evolucija – revolucija

2. Determinizam

Univerzalna kauzalnost
Istorijski individualizam (uloga pripisana pojedincima)

« Velikani »

Ja

Sile vodilje

Providjenje i Bog

Sudbina

Sreća

Slučaj

Kolektivne sile

Nacija

Vera

Klasa

3. Subjekat u istoriji

Lična sloboda

Zlo i apsurd

Univerzalna i lokalna istorija

III. PISANJE ISTORIJE

1. Sećanje

Memoari i Istorija (pitanje žanra)
Politička istorija i istorija naravi
Udeo ličnog i javnog u memoarima
Funkcija pisanja
Lično sećanje
Kolektivno pamćenje

Saznatljivost istorijskog toka i «nesvedočiva » istorija

Dogadjaj (izbor, status, značenje)

Objektivnost

Ideologizacija diskursa

Dokumentovanje i fikcija

2. Pripovedanje

Narativni identitet

Vreme pripovedanja i pripovedano vreme

Nostalgichnost

Bekstvo

Tok pripovedanja

Tempo

Forme

Analepse i prolepse

Književni registri

Tragika

Komika

Jezički registri i retorički efekti

Realističnost

Reference: metaistorijske
istorijske

Metadiskurs

Intertekstualni odnosi

IV. DOŽIVLJAJ ISTORIJE

Granične situacije

Rat

Egzil

Smrt

Novi život

Osnovne hipoteze od kojih se polazi u radu

Istraživanje polazi od pretpostavke da francuski memoari o Revoluciji 1789, i pored raznorodnosti autorskih iskustava i pristupa, predstavljaju jedinstven korpus istoriografskih i književnih tekstova, u kome ne samo što se mogu pratiti elementi zajedničke tematike (politička istorija Revolucije, vidovi ličnog stradanja) i toposi memoarskog svedočenja koji se nisu promenili od XVI veka do danas, nego i konstante u generacijskom poimanju istorijskog toka, zahteva objektivnog svodočenja i dužnosti pamćenja, problematike subjektivnosti, kao i intertekstualni dijalog memoara medjusobno i sa drugim formama istoriografskog diskursa. Da bi uvid u ogroman korpus memoara o Revoluciji bio što celovitiji, za ovo istraživanje su izabrani pisci različitih političkih i društvenih pozicija, socijalnog porekla, obrazovanja, pola i sudbine.

Metode koje će se primeniti u istraživanju

Odabrani korpus memoara se zbog svoje raznolikosti mora ispitivati iz više uglova: filozofsko-istorijskog, istoriografskog, antropološkog, književno-istorijskog i naratološkog.

Istraživanje će se oslanjati na radove i rezultate sledećih autora (čija su imena navedena abecednim redom, grupisana po tematici istraživanja):

- a) radove Fransoa Dosa, Žana Erara, Ž.-F. Fajara, Fransoa Firea, Žaka Gijomoa, Žaka Godšoa, Žana Tilara i drugih, u vezi sa romantičarskom historiografijom i historiografijom Francuske revolucije;
- b) radove Remona Arona, Fransoa Artoga, Valtera Benamina, Bertrana Binoša, Marsela Gošea, Rajnharta Kozeleka, P.-A. Tagijefa, Hejdenu Vajta itd. u vezi sa filozofijom istorije;
- c) radove Andrea Birgijera, Fransoa Dosa, Karla Ginzburga, Mišela de Sertoa, Pola Vena itd, u vezi sa teorijom istorije;
- d) radove Žan-Fransoa Kjantareta, Žaka Le Gofa, Pjera Nore, Kšištofa Pomijana, Pola Rikera, Rožea Šartijea, Žan-Iva i Marka Tadijea, Cvetana Todorova, Anet Vjevorka, Mišela Vjevorka, Žerara Ženeta i drugih, u vezi sa problemima pripovedanja, istorijskog sećanja i svedočenja.
- e) radove Žan-Kloda Beršea, Beatris Didije, Marka Fimarolija, Žorža Gisdorfa, Iva Koaroa, Alena Korbena, Emanijel Len, Filipa Ležena, Džordža Meja, Pjera Nore, Pol Petitije, Anrija Rosija, Damijena Zanona itd, u vezi sa istorijom memoarskog i autobiografskog žanra, te u vezi sa književnom analizom pojedinih memoara.

Očekivani rezultati i doprinos

Istraživanje bi trebalo da utvrdi odlike memoarskog diskursa u korpusu odabranih francuskih memoara o Revoluciji, sa književnog, psihološkog, filozofskog i historiografskog stanovišta.

Time bi se na celovit i originalan način osvetlio korpus tekstova koji do sada nije bio dovoljno proučen.

Zaključak

Zaključak bi trebalo da potvrdi osnovnu pretpostavku, ali on se može jasno formulisati tek po završetku ispitivanja.

Bibliografija: u prilogu

U Beogradu,
12.03.2012.

ČLANOVI KOMISIJE:

1. ....
(dr Jelena Novaković, redovni profesor)
2. ....
(dr Ljiljana Glumac-Tomović, docent)
3. ....
(dr Marija Džunić-Drinjaković, vanr. profesor)